

ROBA ESTESA I LA CÚPULA VENUS

Pep Zamora

Esteu de sort, perquè això que explicaré va durar només quatre o cinc anys, no com La Gàbia, que en durà trenta! La meua participació a Roba Estesa i la Cúpula Venus va ser curta i les he ajuntat per raons històriques, encara que vull que sapiguen que no va ser així al començament, que originàriament tots dos noms no estaven units.

Roba Estesa nasqué als anys setanta; no em demaneu l'any exacte perquè no me'n recordo. Faré la xerrada basant-me en la memòria i els sentiments així que les dates i les dades que donaré no tenen un caràcter historicista, però sí que vull donar-hi un valor testimonial i sobretot un valor personal de com vivíem el teatre d'aquells anys. Us explicaré allò que no trobareu enlloc: la passió pel teatre. Us haig de dir que la Cúpula Venus es va inaugurar al novembre del 1978. Jo m'hi vaig incorporar uns quants mesos més tard. El binomi Roba Estesa i Cúpula Venus va tenir un període en solitari de Roba Estesa. Són dues vides diferents que en un moment determinat es van unir.

Vaig pensar-me molt si feia aquesta xerrada perquè dubtava si era la persona més adequada per parlar de la Cúpula Venus, ja que no en sóc un dels fundadors. De ben segur, aquí hi hauria d'estar una altra persona de la qual en parlaré més endavant, la Núria Masot, però vaig pensar que sí, que ho faria i ho faré com a homenatge a aquesta dona, per l'estimació que tinc en aquell grup i per aquella història que no tornarà a repetir-se mai més. Us en parlaré des del meu punt de vista. Gràcies a la Núria Masot vaig aprendre i vaig conèixer un món absolutament apassionant. Vaig aprendre-hi molt només en tres anys i mig o quatre, però amb una intensitat com no he tornat a sentir-la mai més. He fet moltes altres coses després, i espero fer-ne més, però aquells foren tres anys molt importants.

Els veritables fundadors de Roba Estesa van ser uns quants boigs (boigs en el sentit més meravellós de la paraula). Entenien el teatre com una festa, com una arma de llibertat. Parlo dels anys setanta-cinc, setanta-sis i setanta-set, quan tot canviava. El país era un bullir polític i Roba Estesa, com a teatre i com a persones, també hi estaven immersos. No es pot entendre Roba Estesa deslligat d'aquell moment.

Si la memòria no em falla, els primers integrants de Roba Estesa d'aquell espectacle que es deia *Xist... hi ha roba estesa!* (Cabaret Garfi d'Or) presentat a La Maquinista, i després a la Cúpula Venus el 24 de novembre de 1978, van ser gent com ara Joan Domènech «La Bani», Joan Estrada, Ricard Arilla, Glòria Lacal, Manuel Ibáñez, Rosa Raich, etc., amb l'Orquestra Pernil Latino. Vull que se'ls recordi perquè són també gent fonamental per entendre aquell grup. Durant aquells anys també van començar gent molt coneguda avui, com els escenògrafs Montse Amenós i Isidre Prunés, en Carles Jorge, i una dona extraordinària, la Núria Masot.

La Núria Masot era una peça capdal (líder i directora del grup) tant per la seva voluntat com per la seva capacitat de creació d'un món teatral que ara, vist al cap de vint-i-cinc anys, ens pot

semblar antic, banal o immensament modern, segons des d'on ens situem per observar-lo, però en aquell moment era fonamentalment transgressor. Roba Estesa era un grup transgressor, perquè les seves propostes pretenien criticar el món i les persones, i ho feien des d'un punt de vista polític, a més a més d'esquerres, i usava el transformisme, la disfressa, el maquillatge, «les plomes», la música i l'homosexualitat com a reivindicació. Però per damunt de tot Roba Estesa era la festa, les ganes de viure i riure's de tot i de tothom, també de l'anomenada «progressia» (perquè se suposa que allò era progrés). Tot plegat era una combinació explosiva! Perquè m'entengueu una mica més quin tipus de grup era: actualment hi ha un grup anomenat La Cubana, que salvant les distàncies possibles, seria el que podria acostar-se als plantejaments estètics que tenia Roba Estesa.

Roba Estesa va néixer al Poble Nou de Barcelona i era un grup de carrer, d'animació, com tants d'altres del moment. Actuava en festes majors i provocava situacions paradoxals, esquetxs de carrer, que no eren tan usuals com ara. El grup feia els seus guions, no pas obres dramàtiques com les entenem ara, sinó situacions curtes. L'estètica de Roba Estesa estava més a la vora dels firaires, del cabaret, del *music-hall*, de la paròdia, que no de Shakespeare. De fet, estava immers a la seva manera i amb la seva estètica dins el corrent de la majoria de grups independents de l'època, en què es donava prioritat a les idees pròpies abans que recórrer a textos d'autor. Aquesta, per mi, és una gran diferència amb el teatre actual, perquè és difícil avui trobar un grup que doni prioritat a les idees pròpies sobre les dels altres. Actualment tothom busca textos. Ara és difícil trobar grups que expressin col·lectivament les seves idees. Aquest era un dels aspectes més importants d'aquest grup i de l'època. La individualitat quedava supeditada a la col·lectivitat.

Una altra característica pròpia del grup era la passió per la música, per les cançons d'una època, per la *copla* i derivats o cançonetes espanyoles dels anys cinquanta i seixanta amb lletres increïbles que permetien jugar a parodiar-les. Us ho juro, jo les ballava. Roba Estesa era un grup bilingüe (castellà i català), i tots dos idiomes els usàvem de la manera més real possible, sense cap problema.

En aquest grup tothom hi deia la seva, tothom tenia veu pròpia i cadascun de nosaltres podia desenvolupar les idees pròpies, que a la vegada passaven a ser idees del grup. L'aspecte individual es dilueix en favor del col·lectiu. Actualment és difícil de trobar exemples d'aquesta manera de treballar. Per descomptat, això dit aquí i ara sembla senzill, però no, no era del tot així. Tot plegat comportava discussions eternes i baralles, perquè Roba Estesa era un grup ideològicament compromès i amb plantejaments d'esquerres. Parlàvem més de política que no pas de si una escena estava ben resolta dramàticament. Aquella manera de treballar trencava amb un teatre que llavors era burgès, i he de reconèixer que aquella manera de treballar s'ha perdut. Si miro al meu voltant i veig el teatre que es fa ara a Barcelona, he de dir que s'hi assembla més al teatre burgès amb el qual volíem trencar que no pas a un teatre evolucionat del teatre independent. Sembla que hagi tornat al teatre burgès. No sé què hem fet, però l'hem recuperat. De segur que hi ha excepcions, però el teatre com l'entenia Roba Estesa és mort.

Ara els grups s'ajunten per fer una obra de text, i no pas per fer un treball de suma d'idees. Pocs grups fan el seu text, les seves propostes; més aviat les propostes o el text són el resultat d'un grup reduït de persones: una, dos o tres, més que el resultat d'un treball col·lectiu. I no parlem ideològicament..., perquè aquí la cosa per mi és desesperant. Avui un mateix actor pot

treballar en una obra radical, com poden ser les propostes d'en Roger Bernat, i demà el mateix actor fa la comèdia més intranscendent d'algun actor que de cop ha decidit fer-se autor o director:

La fi de la ideologia també en el teatre? Doncs jo diria que és on més es nota! El teatre ja no és un lloc d'idees ni de festa, sinó un lloc on s'allarguen els programes de la televisió. Hi ha gent que sí que fa teatre ideològic, progressista, amb textos importants, però són textos d'autors d'altres països, amb altres problemes. El que vull dir és que no fem un teatre propi, que parli de les coses d'ara, de les que ens preocupen. Avui dia no hi ha cap obra que parli de l'Aznar, l'atur, la guerra, l'habitatge..., i si n'heu vist alguna, digueu-m'ho. En canvi, el teatre actual ens parla del passat, està ple de metàfores, Shakespeare serveix per a tot... I majoritàriament de res que s'entengui.

Però tornem a Roba Estesa. Una trajectòria tan vital com la d'aquest grup no podia més que evolucionar cap a un teatre de projecció popular. El seu èxit (curt, però el va tenir) estava basat en temes i personatges populars, fàcils de reconèixer i que un cop convertits en paròdies es tornaven al públic d'una manera i amb una estètica particular, diferent.

Roba Estesa, com la majoria de grups de l'època, volia fer un teatre popular («al servei del poble», dèiem); i volien tenir un lloc estable, una seu on poder fer una feina contínua. Aquesta

Joan Estrada i Núria Masot a Faraó Faraó, espectacle de Roba Estesa, a la Cúpula Venus. Barcelona, 1982. (Pep Ribas)

oportunitat, Roba Estesa la va tenir quan juntament amb en Carles Jorge van trobar un espai ideal on posar en pràctica un repertori, una manera de fer i entendre el teatre: allò que més tard seria la Cúpula Venus.

La Cúpula Venus era, i és (així ho crec, perquè fa molts anys que no hi he anat), al primer pis del neoclàssic edifici de l'actual Teatro Principal Palacio, a les Rambles, al número 27. Ho dic per si hi ha algú que ho vol anar a veure. És un espai rodó que l'ocupava un club de billars: Billares Monforte. Tenia una capacitat aproximada de cent vuitanta persones, i s'hi accedia per una escala. El primer que hi havia era un quiosc de *souvenirs*, la qual cosa ens encantava. Després si pujaves hi havia una pensió, on entre d'altres s'hi exercia l'ofici més antic del món. L'espai havia estat originàriament el *hall* d'entrada (lloc de descans) del Teatro Principal Palacio, que és un dels primers teatres de Barcelona. Aquest *hall*, acabat al sostre amb una cúpula, tenia un llum de fusta i guix; per reformes que desconec, el *hall* fou dividit en dos i se li va afegir un «altre» pis. Però el llum no va ser adaptat, de manera que l'espai conegut com la Cúpula Venus tenia un dels llums més grans (així ho crec) de la història, sobretot per la seva desproporció en relació amb l'espai útil. Un espai rodó, ronyós, brut, sense cap servei dels que ara podríem considerar indispensables. A banda d'això, tenia un «encant extraordinari» pel fet d'estar situat en un lloc diguem-ne que «poc recomanable». Al voltant hi havia gent molt estimada per nosaltres: putes, maricons, transvestits, gent marginada. Oblideu-vos de la Pompeu Fabra que hi ha ara allà!

Sense permisos d'obertura: només faltaria que haguéssim hagut de demanar permís...! Sense cap altra cosa que una il·lusió enorme, en aquell lloc s'hi va instal·lar Roba Estesa i es va iniciar una de les aventures més curtes però més intenses, per mi, d'aquella època. Des del començament ja va ser polèmic, perquè havíem rebut una petita subvenció de l'Ajuntament, crec recordar que eren 250.000 pessetes (ara uns 1.500 euros) durant els primers sis mesos, per començar, per veure què fèiem. Després se'ns fou retirada, i més tard ens la tornaren a donar perquè la programació que vam presentar sembla que no li va agradar al senyor Joan de Segarra. No sabien què fer amb la Cúpula Venus...

En un diari del febrer del 1979, en unes declaracions de la Núria Masot, que exercia de directora en aquell moment (jo m'encarregava de contractar grups) deia comentant el perill de tancar el local (atenció!, he dit perill de tancar el local i només feia dos mesos que era obert...) si es complia l'amenaça de retirar la subvenció:

Nosotros consideramos que no se puede cerrar un local con la falta de salas que hay en Barcelona. A una sala no se le puede retirar la subvención por el simple hecho de que sus organizadores se equivoquen de espectáculo y no acierten en la programación en un momento dado. La Cúpula se aguanta ahora como buenamente puede, nosotros nos solidarizamos con la empresa y expresamos nuestro desacuerdo con Joan de Segarra en cuanto a este aspecto concreto.

A la Cúpula, Roba Estesa va fer-hi alguns espectacles en què va poder posar en marxa la seva estètica transgressora: cabaret, transformisme, *mariconeo*, llenguatge pla, sense metàfores, mal parlat..., un espai lliure on el món homosexual va trobar un dels primers espais de llibertat i el va fer seu.

Roba Estesa va representar espectacles seus com *Xist... hi ha roba estesa*, *El cuplet boig*, *Futucum Ras Ras*, *No vols tassa?*, *tassa i mitja*, *Faraó Faraó* (lligueu els títols?) Això eren títols! Per

cert, *Faraó Faraó* fou un dels espectacles més ruïnosos econòmicament parlant del teatre (em sembla que només el van veure cinquanta persones). Però l'existència de la *Cúpula Venus* també va fer possible que es recuperessin per a un públic més *teatrero* artistes com Àngel Pavlovsky i Christa Leem, aleshores ja famosos en un altre cabaret, *Barcelona de Noche*. La *Cúpula* va fer, d'alguna manera, que aquest tipus d'artistes els poguéssim recuperar per a un altre públic. També va servir per dinamitzar que actors «seriosos» de l'època fessin espectacles de cabaret, o aprofitessin aquell espai per fer monòlegs (que ara estan tan de moda). Hi van passar espectacles amb gent que avui són coneguts com Rosa Maria Sardà, Loles León, Pepe Rubianes, Manel Barceló, Tortell Poltrona, Núria Feliu, Pep Bou..., i molts d'altres amb ganes de fer cabaret. Actors que ara us poden sonar, com el Rubianes, van estar al començament a la *Cúpula Venus*. El fet d'existir aquell espai va fer que molta gent hi volgués participar.

Com va ser possible això? Gràcies a l'esforç voluntari dels seus membres. Ho fèiem tot nosaltres: «condicions absolutament fantàstiques». Rèiem molt, us ho ben asseguro. Fèiem de tot: muntaven tarimes, cosíem, enfocàvem...

Permeteu-me que faci aquí un parèntesi i expliqui el nivell de treball que hi teníem. He dit abans que la *Cúpula Venus* era rodona, però no he dit que l'alçària era superior a sis metres. Per

D'esquerra a dreta: Joan Estrada, Pep Zamora, Núria Masot i Joan Domènech, amb la mascota del grup, el gos Roba. La Cúpula Venus, 1978. (Pep Ribas)

penjar els focus havíem de muntar primer una bastida, com les d'arranjar façanes, que pesaven un colló i part de l'altre! Un cop muntada la bastida havíem d'agafar un tauló, d'aquests d'obra, i pujar-lo tres i quatre trams amunt de l'estructura, i un cop a dalt us ben asseguro que la nostra vida corria perill perquè allò es bellugava molt! I tot això per dirigir un focus, per canviar un filtre o bescanviar una bombeta! Avui, fer aquesta operació amb les eines adequades és una feina d'una o dues persones, de deu a trenta minuts; per a nosaltres, canviar una bombeta significava venir sis persones com a mínim dues hores abans del previst per muntar la bastida, perquè òbviament, a més, aquella bastida també havia de desmuntar-se abans que comencés la funció. I això era dia sí i dia també. A més, érem actors, gestors, administradors, cambriers, taquillers, acomodadors... No cobràvem ni un duro; bé, sí que cobràvem alguna cosa de tant en tant; teníem un compte obert en un bar de baix, al darrere, a Santa Mònica, on ens donaven menjar; i quan teníem diners pagàvem.

No cal dir que a més d'aquesta situació hi hem d'afegir la pressió política que rebíem paral·lelament pel fet de ser un local «molest». Però nosaltres érem tossuts, volíem que l'Ajuntament ens subvencionés de seguida! La nostra pressió era realment enorme, així que allò s'havia d'acabar. No vull entrar gaire en la política, però sí diré que en aquella època ja hi governaven els socialistes, i us ben asseguro que ara hi ha els mateixos.

Aquella va ser l'etapa infantil d'uns quants desesperats que creïem que el teatre podia fer-nos millor. Però per res del món hi tornaria. No en tinc la més mínima nostàlgia, perquè crec que aquella manera de fer teatre no era la millor. El que vaig aprendre va ser a riure. No recordo haver rigut mai tant com llavors, i a la vegada estar tan putejat. En tot cas, a part de riure vaig entendre que l'art i la política són dos mons que estan obligats a entendre's, però mai no ho faran. Tot és poder; ja teniu la història per veure que tot sempre ha estat així i continua així. Han canviat el nom de les persones, l'estètica, però la relació entre l'artista i el poder no ha canviat, potser ha empitjorat. El poder ha col·lapsat la iniciativa de les persones, dels artistes. Ara és el poder qui té la iniciativa, qui s'inventa fòrums, i després correm tots a omplir-lo. I com ho fan? Inverteixen en artistes de fora perquè omplin. Per què es fa això? Perquè no siguem provincians? Doncs, és una bestiesa. Que no podem convertir el que és local, el que és nostre, en universal?

En fi... Tornem a la Cúpula Venus. Aquest local es va tancar després de la quarta temporada (la del 1983-1984). La seva vida va ser curta. Els darrers quatre anys l'havien dirigit la Núria Masot, el Joan Domènech, el Joan Estrada i qui ara us parla. A més d'un gos que es deia Roba. Aquests quatre som els que vam arribar al final, tot i passar-hi molta més gent.

Tot seguit parlaré de diners. Van ser els diners els que van fer tancar la Cúpula Venus, igual que van fer tancar el Teatre Regina (és que jo sóc un especialista en el tancament de teatres), i d'aquí a poc tancarà el Teatre Malic, i demà mateix tancaran totes les sales alternatives de Barcelona: per diners! I jo em pregunto, avui dia hi ha algú que faci teatre i que d'una manera o altra no rebi diners públics? No conec a ningú. I creuen que això és normal? Que el teatre actual no pugui funcionar sense diners públics? Doncs jo no ho trobo gens normal, això. Avui la majoria de les propostes estan mediatitzades per les subvencions, si són propostes a la Generalitat han de ser en català i *light*, i automàticament la gent de teatre accepta i abandona un públic potencial i una cultura de tres-cents milions de persones. Tot plegat és increïble! Si són a l'Ajuntament, o ets «modern» o no et menges un «rosco», perquè ells ja fan el Grec... Però la realitat és que

Barcelona no té un teatre municipal per fer teatre de veritat. Aquest Ajuntament és tan modern que a les seves propostes només hi van ells!

Per acabar, comentaré que estic en el més absolut desacord amb el corrent actual dels qui pensen que el teatre és un art que cal protegir, que és per a minories i que per tant com més rar sigui, millor. Doncs no, jo vull un teatre popular, que s'entengui i que sigui una opció d'oci més per al ciutadà, i que es pagui el que val. Estic a favor que el teatre sigui vist com un negoci, perquè ho és, i negar aquesta evidència és perpetuar els privilegis d'uns quants en lloc d'un benefici per a tots.

Gràcies per la vostra atenció.